

YAYIN TANITIM

Feyzi ERSOY, *Türkiye Türkçesinde Kelime Tahlilleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2016, 364 s.

Doç. Dr. Gülcan ÇOLAK*

Türk dili çalışmalarında, Türkiye Türkçesinin gramerini bütün olarak ya da ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi gibi gramerin bir bölümünü işleyen eserlerin sayısı 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ivme kazanmış, zamanla kimi eserlerde dilbilimsel yöntemlerin de kullanılmasıyla daha derinlemesine çalışmalar ortaya konmuştur. Mevcut bilimsel çalışmalar, alanında değerli olmakla birlikte ayrıntılı, uygulamalı ve monografik incelemelere hâlâ ihtiyaç vardır. Doç. Dr. Feyzi Ersoy'un, 2016'da yayımlanan *Türkiye Türkçesinde Kelime Tahlilleri* adlı

eseri, Türkçe kelimelerin cümle bağlamı içinde verilip tahlil edilmesi açısından, Türkiye Türkçesinin şekil bilgisi çalışmalarında, bu söz konusu ihtiyaca karşılık verir niteliktedir.

Türkiye Türkçesinde Kelime Tahlilleri, giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde kökler, ekler, yardımcı sesler ve özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde; Türkçedeki isim ve fiil türeten yapım ekleri, isim ve fiil çekiminde kullanılan ekler, fiilimsi ekleri ve ek-fiil kipleri örneklerle açıklanmıştır. Söz konusu iki bölüm mevcut bilgileri özetler nitelikte olmakla birlikte kitabın en özgün tarafını oluşturan ve yazarın asıl amacını gerçekleştiren sonraki bölümlerdir. Bu yüzden üçüncü bölüm; kelime tahlilinde dikkat edilmesi gereken hususları vurgulaması, sık yapılan yanlışlar üzerinden doğruya dikkat çekilmesi ve tüm bu konuların örneklerle kavratılması açısından önem taşımaktadır. Örneğin, yazarın verdiği “Oraya yalnız gitmemelisin.” cümlesindeki *gitmemelisin* kelimesinde olduğu gibi, öğrenciler kelimeleri zihinle değil gözle tahlil etmekte, söz konusu kelimedeki *-mAll* gereklilik kipi ekini, *-mA* (fiilden isim yapım eki) ve *+II* (isimden isim yapım eki) gibi gösterebilmektedir. Bu gibi yanlışlara dikkat çekilmesi, “Bu işte senin çıkarın ne?” ve “Paltonuzu

* Gazi Üni., Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Böl., gulcancolak@gmail.com

çıkarın.” örnek cümlelerindeki gibi kelimelerin, dolayısıyla eklerin dil içi bağlam içinde değerlendirilmesine yönelik vurgular içermesi ve şekil açısından birbiriyle karıştırılan eklerin işlevlerinin vurgulanması açısından bu bölüm, oldukça faydalı örnekler içermektedir.

Eserin en hacimli, Türkçe kelimelerin yapısını kavramada en pragmatik ve boşluk dolduran nitelikteki bölümü; 1250 kelimenin, edebî eserlerden seçilen cümleler içinde verilip tahlil edildiği, kök ve eklerin anlam ve işlev yönünden örneklerle kavratıldığı dördüncü bölümdür. Yazar, sadece kelimelerin tahlilini göstermemiş, gerektiğinde dipnotlarla bazı kök ve eklere dair açıklamalarda bulunmuştur. Söz konusu dipnotlardaki etimolojik açıklamalar; özellikle lisans öğrencilerine, tahlili yapılan kelimeyi oluşturan kök ya da gövdelerin ve eklerin art zamanlı kavratılmasına katkı sağlamaktadır. Fakat kitabın bir sonraki baskısında, kelimenin tabanını belirlemekteki ölçütlere ve dipnotlarda kelime etimolojisi belirtmeye dair tutarlılık gösterilmesi, kitabı daha yetkin hâle getirecektir. Mesela *ağlamıştı* örneğinde kelime kökü, *ağ* (isim kökü); *ıslanan* örneğinde *ıs* (isim kökü) olarak gösterilmiş, fakat *başarısızlıklarını* örneğinde kelime tabanı *baş* değil de *başar-*; *yaklaşıyordu* örneğinde ise *yak* değil de *yaklaş-* fiili gösterilmiştir. Eğer fosil tabanlar, eş zamanlı düşünülüp *-yaklaş-* fiilinde olduğu gibi- belirtilmiyorsa *ağla-* ya da *ıslan-* fiillerinde de gösterilmemeli ya da tutarlılık adına her bir örnekte kelimenin tespit edilen kök ya da gövdesi belirtilmelidir. Benzer şekilde *anlayamıyorum* kelimesinin tahlilinde dipnotla kelimenin **ân* “düşünce, idrak” köküne dair bilgi verilmekte fakat *ıslanan* kelimesinin tahlilinde *ıs* isim köküne dair dipnotta bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca bu bölümde, kelime tahlilinde *-mXşCAsInA*, *-XrcAsInA*, *-(X)yormuşçasına* gibi zarf-fiil eklerinin, dipnotta hangi eklerin birleşmesiyle oluşup kalıplaştığına dair bilgiler verilebilir.

Beşinci bölüm, kitabın özellikle öğrenci okurlarına hitap eden alıştırmalardan oluşmaktadır. Son bölümde tahlili yapılan kelimelerin dizini verilmiştir. Dizin bölümü, hem kitapta tahlil edilen kelimelerin bütününe görülmesi hem de tahlil edilmek istenilen kelimenin bulunması açısından kolaylık sağlamaktadır.

Kitap bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkçe kelimelerin tahlilini öğretme ve öğrenme süreçlerinde önemli bir başvuru kaynağı olması; Türkçe kök ve gövdelerin eşzamanlı –dipnotlarla art zamanlı- görülmesi, eklerin dil içi bağlam içinde işlevsel değerlerinin vurgulanması açısından önemli bir uygulama çalışması olarak değer taşımaktadır.